

märka last

MTÜ Lastekaitse Liidu ajakiri
3/ 2015

Teeme oma koolipildi ehk lapsed
Soome tõsielusaates

Lastekaitse Liidu tööst laste õiguste
kaitsmisel ajakirjanduses ja meedias

Mis on lapsepõlves uudisväärtuslikku?

Lastekaitse Liit avas Jordaania kontori
ehk Gertha seiklused ÜRO pagulaslaagris
Osa I

Parimad lasteraamatud valitud

Meediamaad ja noored heraklesed

Ajakirjanduse eetikakakoodeks: 3.6.

Lapsi tuleb üldjuhul intervjuuerida või temast ülesvõtteid teha lapsevanema või lapse eest vastutava isiku juuresolekul või nõusolekul. Sellest reeglist võib teha erandeid, kui intervjuu kaitseb lapse huve või kui ta on niigi avalikkuse tähelepanu all.

Toimetaja:
Mart Valner

Kujundus ja illustratsioonid:
Katrín Nõu

Ajakirja kontakt:
ajakiri@lastekaitseliit.ee
Ajakiri.lastekaitseliit.ee

Väljaandja: MTÜ Lastekaitse Liit

JUHTKIRI

Lapsed on vaieldamatult meediaruumi ühed haavatavamad osalised. Ega asjata ole laste kajastamine eraldi ajakirjanduse eetikakoodeksis ära märgitud. Koodeksi, mida peaksid teoorias järgima kõik Eesti suuremad, väiksemad, tuntud ja tagasihoidlikumad ajakirjanikud punkt 3.6. sõnab; „Lapsi tuleb üldjuhul intervjuuerida või temast ülesvõtteid teha lapsevanema või lapse eest vastutava isiku juuresolekul või nõusolekul. Sellest reeglist võib teha erandeid, kui intervjuu kaitseb lapse huve või kui ta on niigi avalikkuse tähelepanu all.“ Laste kajastamine meedias peaks olema selgelt reguleeritud ning järelvalve selle üle peaks toimuma hästi informeeritud, vastutustundlikke vanemate poolt. Kahjuks aga vastutustunne ei võrdu meedia ning ajakirjanduse tundmisega. Hea jutuga meeldiv ajakirjanik võib panna oma loosse sisse ka selle, kui lapsevanem intervjuuväliselt lapsega korraks pragab või vahepeal ohatas mokaotsast mainib, et tegelikult on ikka raske küll.

Ja ajakirjanik ei tee sellega midagi valesti. Sellised detailid annavad loole ju isikupära ja loetavust. Toovad selle lugejale lähemale. Ainult lapsevanem või õpetaja ise on pärast meedias see paha, kärkiv või väsinud.

Ajakirjanikud ei ole Eestis halvad. Nad ei taha halba ei lastele ega nende vanematele. Aga nad tahavad müüa oma väljaannet ja tihtipeale ei saagi mõelda väga sügavalt üksikisikute peale, kui läbi nende saab lahendada suuremaid ühiskonnas olevaid probleeme. Seega jääb täiskasvanute ülesandeks aru saada, kes nende lapsega räägib ja miks. Ja mida. Sest vanema nõusolek eeldab ka vanema arusaamist ja järelvalvet.

Mart Valner
ajakirja „Märka Last“ toimetaja

Teeme oma koolipildi ehk lapsed Soome tõsielusaates

Mart Valner, Ronja Salmi

Kaks aastat tagasi läks Soome Yle TVs esimest korda eetrisse katsetus teha tõsielusaadet lastest nii, et lapsed oleksid eetris kajastatud vaid positiivselt, aga samas ei peaks varjama oma olemust. Sündis Unelmien koulukuva, mis on Yle TV eetris olnud juba kaks aastat.

Saatejuht Ronja Salmi rääkis sellest, kuidas on lastega kaamera ees ja taga töötada ning kuidas on üks koolipildi saade nii populaarseks saanud.

Mis on ikkagi Unelmien koulukuva?

Unelmien koulukuva idee on anda lastele võim. Kuuenda klassi õpilased said võimaluse planeerida ja pildistada oma unistuste koolipildi. Pilt võib olla ükskõik milline – alates spordist ja lõpetades õudustemaatikaga. Teisel hooajal me näiteks tegime pildid, mis olid inspireeritud „kommimaailmast“ või avakosmosest.

Lapsed ise otsustavad, kuidas nad tahavad, et neid nähtaks ning kuidas nad tahavad, et neid pildistataks. Sellega tahtsime me parandada nende enesekindlust ning ühtehoidmistunnet klassis. Meie missiooniks oli mitte teha lihtsalt suurepärasest telesaadet, vaid ka anda lastele üks väga hea emotsioon ja mälestus terveks eluks.

Sadadest tahtjatest valisime me välja parimad ideed ja lood nende taga. Meie meeskond külastas koole ning kohtus lastega, et näha, kas nad sobivad saatesse. Me tahtsime vapraid ja energilisi klasse.

Me kirjutasime saadete stsenaariumid võimalikult head, andes samal ajal lastele ka ruumi, et nad saaksid saatesse jätta oma märgi. Lapsed said teha näiteks rekvisiite ja kostüüme oma pildi jaoks. Samuti tegime saates klassidele harjutusi, et tõsta nende meeleolu ja valmistada neid ette tegelikult pildistamiseks. Seega saade on pigem teekond täiusliku koolipildini, mitte ei keskendu pildile endale.

Kuidas lapsed filmimisse suhtusid ja võtteplatsil hakkama said?

Igat episoodi filmisime me umbes kaks päeva. Me üritasime päevad hoida võimalikult lühikesed, sest me tahtsime, et lapsed oleksid kogu aeg heas meeleolus. Nendega ei tulnud filmimise ajal probleeme ette, sest nad olid ise nii vaimustusel sellest, et nad said saates osaleda ning järgisid kõiki käsklusi ja soovitusi kõhklemata. Lisaks andsime lastele filmimisel võimalikult palju pause ning vaba aega.

Lapsed unustasid kiiresti kaamerad endi ümber. Sellele aitas kaasa ka see, et saatejuhina olin ma nendega juba tuttav ning nad tundsid end minu ümber hästi.

Väga lihtne oli filmida nii, et lapsed ei tundnud piinlikkust. Me lihtsalt ei lasknud tekkida olukordadel, kus keegi oleks olnud üksinda kesest tähelepanu. Kui uus olukord on sõpradega jagatav, siis ei ole see imelik ega piinlik. Me julgustasime neid üksteist kiitma ja ka saatesse läinud intervjuudeks valisime need, kus lapsed räägivad häid asju üksteise kohta.

Milline on olnud tagasiside?

Tagasiside saatele on olnud suurepärase. Õpetajad on meile öelnud, et saade on klassiõhkkonda veelgi parandanud ja ka avalikkus on selle suure huviga vastu võtnud.

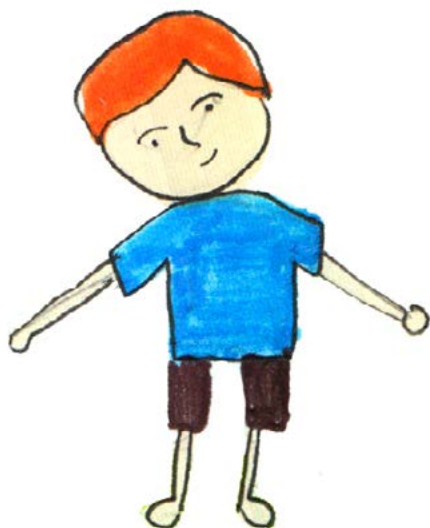

**Saadet saab järgi vaadata ning selle kohta
lisainfot leida kas YLE TV kodulehelt:**

<http://areena.yle.fi/tv/2203553>

või saate blogist

<http://yle.fi/galaxi/tagi/unelmienkoulu>

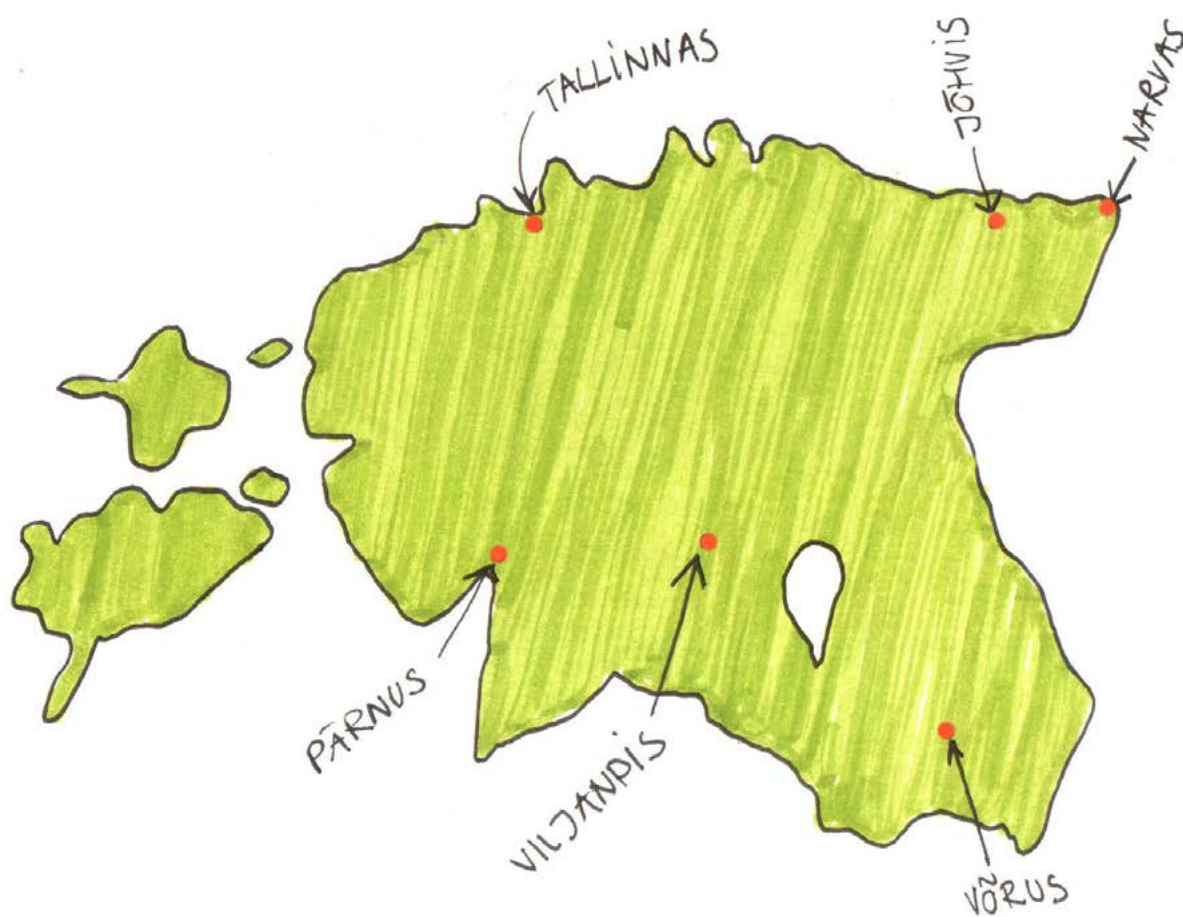

Lastekaitse Liidu tööst laste õiguste kaitsmisel ajakirjanduses ja meedias

Kerli Kuusk

Targalt Internetis projekti teavitustöö koordinaator

Meil kõigil on õigus teada, mis ühiskonnas toimub, kaasa arvatud seda, kuidas elavad meie lapsed. Kuid selle info vahendamisel peame täiskasvanutena alati jälgima, et viis, kuidas infot edastatakse, ei riivaks laste õigusi ja heaolu.

Lapse huve tuleb hinnata objektiivselt ja pikas perspektiivis. Lapsevanematel, laste heaks ja lastega töötavatel spetsialistidel ning laste ja perede lugusid kajastavatel ajakirjanikel peavad olema teadmised, kuidas anda infot ja teha lugusid, et see ei riivaks laste heaolu ja õigusi.

Eesti ajakirjanduseetika koodeksis on kirjas, mis on hea ajakirjandustavaga lubatud ja mis mitte.

Ajakirjanduse eetikakoodeks lapsi puudutavad punktid on järgmised:

3.6. Lapsi tuleb üldjuhul intervjuuerida või temast ülesvõtteid teha lapsevanema või lapse eest vastutava isiku juuresolekul või nõusolekul. Sellest reeglist võib teha erandeid, kui intervjuu kaitseb lapse huve või kui ta on niigi avalikkuse tähelepanu all;

4.7. Vanemate vaidlusi laste hooldeküsimuste üle üldjuhul ei kajastata;

4.8. /.../Ohvraid ja alaealisi kurjategijaid üldjuhul avalikkuse jaoks ei identifitseerita.

Mõnikord võib juhtuda, et lapsevanem, kes vastutab lapse heaolu eest, annab nõusoleku loo avaldamiseks, mis ei lähtu lapse huvidest. Siis peaks ajakirjanik, sõltumata lapsevanema nõusolekust, ise hindama, kas loodavas artiklis või saatelõigus võivad lapse huvid kahjustada saada või mitte. Näiteks kas last käsitleva salvestise avalikustamine või lapse andmete avaldamine antud loo kontekstis on ikka lapse huvides. Siinjuures tuleb arvestada ka seda, et online meedia vahendusel on artiklid ja kommentaarid leitavad ka aastate pärast, seega on tähtis võtta loo kirjutamisel või salvestamisel ja monteerimisel arvesse ka võimalikke pikemaajalisi mõjusid.

Kui lugu on juba ilmunud ning näiteks lapsevanem leiab, et nendes lugudes on rikutud lapse õigusi, siis on tal võimalus pöörduda toimetuse poole, et rikkumisest teavitada ning situatsioonile lahendus leida. Tal on võimalus pöörduda ka pressinõukogu poole. Pressinõukogu on ajakirjanduse eneseregulatsiooni organ, mis pakub lugejatele võimaluse leida meediaga vastuollu sattunud kohtuväliseid lahendusi (rohkem infot nende tööst leiate veebilehelt <http://www.eall.ee/pressinoukogu/>).

MTÜ Lastekaitse Liit on aastate jooksul järjepidevalt teinud teavitustööd lapse õigustest nii ajakirjanduses kui ka meedias laiemalt. Ülalpool mainitud

teemad on leidnud käsitlust näiteks MTÜ Lastekaitse Liit poolt korraldatud seminaridel „Lapse õigused meedias“, mis on nüüdseks toimunud juba nii Jõhvis, Viljandis, Narvas, Võrus, Pärnus kui ka Tallinnas. Seminaridel on osalenud kokku ligi 300 lastega töötavat spetsialisti, kes on arutanud, kuidas laste ja perede olukorrast infot anda laste õigusi riivamata ning mida teha, kui lapsi ja peresid kajastavates lugudes on rikutud laste õigusi. Seminaridel on ERR ajakirjanduseetika nõunik T. Tammerk tutvustanud üldisi põhimõtteid, millest meedia peaks oma töös lähtuma. Aruteludel on osalenud alati ka ajakirjanikud, kes on oma tööd ja põhimõtteid tutvustanud. Näiteks on seminaridel ettekandeid teinud ajakirjanikud väljaannetest Postimees, Eesti Ekspress, Sakala ja Valgamaalane. Osalejate tagasiside kohaselt on nendest peaaegu kõik saanud seminaridelt vajalikku teavet, mida oma töös kasutada. Alates sellest, et võimalusel tuleb võtta veidi aega, et ennast intervjuuks või kommentaari andmiseks ette valmistada, info andmisel tuleb silmas pidada lapse huve ja õiguseid, artikli puhul palutakse see enne avaldamist üle vaatamiseks saata jne. Kuna vajadus seminaride järgi on suur, siis me jätkame nende korraldamist ning sellel kevadel toimub meediaseminar Tartus.

Lisaks piirkondlikele seminaridele korraldame koostöös BFM-i ja Soome kolleegidega 2014. aasta oktoobris Tallinnas rahvusvahelise meediaseminari „Lapsed

“Seminaridel on osalenud kokku ligi 300 lastega töötavat spetsialisti, kes on arutanud, kuidas laste ja perede olukorrast infot anda laste õigusi riivamata ning mida teha, kui lapsi ja peresid kajastavates lugudes on rikutud laste õigusi.”

“Osalejate tagasiside kohaselt on nendest peaaegu kõik saanud seminaridelt vajalikku teavet, mida oma töös kasutada.”

meedias". Seminari eesmärgiks oli arutada nii meediainimestega kui ka teemaga vahetult kokkupuutuvate spetsialistidega lastekaitse, hariduse ja õiguskaitse valdkonnas Eestist ja Soomest lastega seotud teemade käsitlemist meedias. Seminar keskendus eelkõige praktilistele väljakutsetele ja eetilistele probleemidele vastuoluliste juhtumite käsitlemisel. Kõneleti nii lastega seotud vägivalla kajastamisest portaalides, erikoolis aset leidnud sündmuste kajastamisest ning sellega seotud õpetundidest, eetiliste küsimustega tegelemisest Soome Rahvusringhäälingus jpm. Seminaril osalejatelt küsisime, et kas teemaga seotud juhendeid on piisavalt. Küsimusele antud vastuste analüüsimisel selgus, et nende arvates juhendeid küll on, kuid need on üldsõnalised, jätavad tõlgendamiseks palju ruumi ning tihti peale ei ole need kergesti leitavad. Teiselt poolt aga öeldi, et kõike ei saa seadusega reguleerida. Seminaril osalejad leidsid, et vajalik oleks tõsta lapsevanemate teadlikkust lapse kajastamisest meedias ning jagada seda infot ka õpetajatele ja lastele. Seminaril käitletu ning kõlanud arvamustest ja soovitustest kokkuvõte on leitav veebilehel <http://www.lastekaitseliit.ee/lapseoigused/lapse-oigused-meedias/>.

Lastekaitse Liit annab välja ka temaatilisi materjale. Selle aasta alguses lasime soome keelest tõlkida ja toimetada abimaterjali „Lapse ja noored ajakirjanduses“, mis on mõeldud eelkõige ajakir-

janikele ning mida käesolevas ajakirjas tutvustab lähemalt selle toimetaja K. Ugur.

Lastekaitse Liit jätkab järjepidevat tööd laste õiguste kaitsmisel ajakirjanduses ja meedias, andes arvamusi ja hinnanguid artiklite ja uudislugude juurde, jätkates sellealast teavitustööd nii spetsialistide hulgas kui ka laiemas avalikkuses. Tähtis on, et me teaksime, kuidas elavad meie lapsed, ning et selle info vahendamisel on järgitud lapse huve ja head ajakirjandustava.

Seminaril käitletu ning kõlanud arvamustest ja soovitustest kokkuvõte on leitav veebilehel

<http://www.lastekaitseliit.ee/lapseoigused/lapse-oigused-meedias/>

Mis on lapsepõlves uudisväärtnuslikku?

Kadri Ugur

Tartu Ülikooli haridusuuenduse keskuse juhataja

Laste ja noorte käitumine internetis ja sotsiaalmeedias on viimastel aastatel pälvinud palju tähelepanu. On selge, et oleme väga suure osa oma päriselust kolunud internetti – kahjuks või õnneks. Nõnda siis tuleb meil leppida tõsiasjaga, et sotsiaalmeedia teab ja mäletab meist palju rohkem kui me ise. Ent sotsiaalmeedia kõrval on ka professionaalselt töödeldud teabeväli, kuhu lapsed ja noored satuvad-eksivad üsna harva. Räägin siinkohal professionaalselt ajakirjandusest, mis ei ole küll nii kergesti ligipääsetav kui sotsiaalmeedia, aga mille mõju võib olla kordades suurem.

Meenutan siinkohal mõne aasta tagust juhtumit, kus ajakirjandusväljaanded võimendasid üles ühe Youtube'i pandud tunnisalvestuse kus õpilased õpetajaga igati ebameeldivalt käitusid. Selliseid jäädvustusi on internetis sadu, kui mitte tuhandeid, ent vaid vähesed neist saavad piisavalt laia kõlapinna, et ühiskonnas olulisi probleeme

tõstatada (õpetajate ja õpilaste suhted seda kahtlemata on). Professionaalne ajakirjandus töötleb, raamistab ja täiendab sõnumeid viisil, mis aitab neil esile tõusta, tehes seda mõnikord ka eetiliselt lubatud piirini või lausa üle selle liikudes.

Miks? Ajakirjandus põhineb suuresti konkurentsil, uudiste voolust tuleb eristuda, ja äärmused pälvivad tähelepanu. Sellest lähtuvalt tundub, et laste ja noorte sattumist ajakirjanduse huvifääri tuleks pigem vältida. Ka täiskasvanul, kes igapäevaselt ajakirjandusega ei suhtle, on raske hinnata kõiki mõjusid, mis mingi teabe avaldamisele võivad järgneda – lapse ja noore jaoks on see veelgi keerulisem. Väga kergesti võib juhtuda, et tahtmatult rikutakse noore inimese õigust muutuda ja olla mõistliku aja jooksul unustatud. Ma saan hästi aru neist vanematest ja õpetajatest, kes ei aktsepteeri oma lapse intervjuerimist või pildistamist mistahes probleemse teemaga seoses.

Ent medalil on ka teine külg: laste ja noorte elus on nii mõndagi uudisväärset, mida oleks mõistlik laiema avalikkusega jagada. Ning ka probleemide puhul ei ole laste vaikimine alati nende enda huvides.

“Laste ja noorte elus on nii mõndagi uudisväärset, mida oleks mõistlik laiema avalikkusega jagada.”

Noortel inimestel on seisukohti ja kogemusi, mille peale täiskasvanud ei tule. Olen väga häiritud sellest, kui näiteks kooli õppekava

kujundades ei küsita noorte igapäevaseid koolikogemusi või kui avalikku ruumi (kasvõi kooli) planeerides ei uurita noorte vajadusi ja huve.

Sellel, et laste ja noorte hääl jääb ajakirjanduses kuulmata, on palju põhjusi. Neid on raske intervjueerida, võõral ajakirjanikul on raske nende küpsust hinnata, hea ajakirjandustava nõuab, et meediaga kogenematuid inimesi koheldaks erilise ettevaatlikkusega jne.

Soome lastekaitsjate ja ajakirjanike kogemused pandi 2011.a. kokku juhendiks, mida Eesti oludele kohandades on saadud tugimaterjali ajakirjanikele ja kasvatajatele: millele mõelda, kui tekib soov või vajadus lapsi ajakirjandusliku materjali jaoks informeerida või pildistada. Valdkond on üsnagi keerukas, seetõttu ei ole siin käskude ja keeldudega midagi teha. Küll aga saab täiskasvanu aja maha võtta ja mõelda läbi mõned olulisemad punktid. Näiteks:

- > Millist avalikkusele vajalikku informatsiooni laps või noor valdab?
- > Milline on selle informatsiooni avaldamise positiivne või negatiivne mõju lapsele? Milline avalikkusele?
- > Mil määral mõistab laps või noor tema valduses oleva info tõepärasust?
- > Mis võib juhtuda, kui lapse nime või nägu kasutatakse teises kontekstis kui see algselt plaanis oli?
- > Kas laps või noor tuleb emotsionaalselt toime ebasõbralike kommentaaridega, kui neid peaks tekkima?

Küsimusi oleks rohkemgi, ent kõike ei saa kunagi ette näha – avalik tähelepanu on ettearvamatu. Küll aga peaksid kaks korda järele mõtlema need lapsevanemad, kes ise oma järeltulija ajakirjanduslikku valgusvihku tõmbavad, ja alati mitte just positiivses kontekstis. Osalemine tele-saadetes, foto- ja videokonkurssidel võib olla küll tasuta, ent tagajärgedega. Ükski laps ei ole oma vanemate omand, ja seda eriti informatsioonilise enesemääramise mõttes. Muidugi, avalikkus unustab kiiresti, aga internet mäletab kaua.

Pean soovitavaks, kui koolieelikute puhul on vanemad alati informeeritud ja nõus sellega, kui nende last soovitakse ajakirjanduslikel eesmärkidel pildistada või intervjuuerida. 7-14aastaste puhul on kindlasti väga oluline see, kas last esitatakse äratuntavalt ja kas temaga räägitakse teemadel, mida ta valdab. Vanem peaks kindlasti olema informeeritud ja nõus alati, kui laps on identifitseeritav. Vanemate kui 14aastaste puhul on juhtumipõhine kaalutlemine eriti oluline, ehkki juriidiliselt on kuni 18aastase isiku puhul hooldaja nõusolek lapse kujutamiseks vajalik.

Täpsemaid juhiseid juhtumipõhiseks kaalutlemiseks ja tõlgitud Soome ajakirjanike kogemused leiab

<http://www.lastekaitseliit.ee/lapseõigused/lapse-õigused-meedias/temaailisi-materjale/>

LASTEKAITSE LIIT AVAS JORDAANIAS KONTORI EHK

Gertha seiklused ÜRO pagulaslaagris - OSA I

3.detsembri öösel jõudsin Ammani, et järgmised pool aastat pagulaslaagrites inglise keelt õpetada. Teadsin väga hästi, kes on pagulane ja mis on pagulaslaager. Mida aga tähendab olla põgenik või missugused tingimused on pagulaslaagris, seda püüan ma siiani mõista.

*Gertha Teidla-Kunitsõn
MTÜ Lastekaitse Liit,
Lapse Hääl projekti koordinaator*

Et mul puudus igasugune arusaam sellest, kuidas üks pagulaslaager välja näeb, ei saanudki ma aru, kui kohal olin. Võiks eeldada, et tegu oli pigem küla või vaesema äärelinnaga, aga pagulaslaagrite puhul on alati seal ka ÜRO sini-valge värvikombinatsiooniga hooneid ja logosid.

Bussist maha astudes tervitasid mind kitsad tänavad, mis majade vahelt läbi looklesid ning mida antud hetkel pigem mudajõed katsid. Vihmasajus hakkab allalangenud vett juhtima gravitatsioon, sest muud süsteemid kui sellised siin lihtsalt puuduvad. Päikesevalgust jõuab kõrgete majade vahele vähe ning seepärast on tunda ka iseäralikku lõhna niiskuse, muda ja prügi koosmõjust. Kuigi tänavad on kitsad, paistsid nad enam-vähem kogu vajaliku ära mahutavat: poed ja müügiletid, pagarikojad, puuviljaletid kui ka tänaval liikuvad inimesed ja autod, mis vaevaliselt end jalakäijate vahel läbi pressisid. Päris kitsaks läks siis, kui vastu tuli veel teinegi auto või kui kohalik buss rahva vahel manööverdas. Tänavad on siin meie mõistes muldkattega, leiab savi ja liivagi, asfaldist aga ei saa juttugi olla. Esimese asjana jääb silma pagulaslaagrite konservatiivsus: veel tänaseni pole ma laagrites kohanud neidusid, kes juukseid ei kataks. Pealinnas on see juba tavapärasem nähtus. Tänavad on lärmakad, inimesi on palju ja veel rohkem on ringi jooksvaid lapsi.

“Esimese asjana jääb silma pagulaslaagrite konservatiivsus: veel tänaseni pole ma laagrites kohanud neidusid, kes juukseid ei kataks.”

“Näiteks kui tüdrukule viidatakse kui lambale, on tegu millegi pehme, sooja ja mõnusaga.”

Eurooplasena on muidugi raske nähtamatuks jääda, ka poisipea ja seljakott ei aita sellele kaasa. Sestap haagimegi kohe endale ühe seltskonna mudilasi kaasa, kes üksteisega võidu ikka karjuvad, et „Welcome“ või „What’s your name?“. Naeratame, vastame ja näeme, kuidas pisikeste silmad särama löövad. Ilmselt valmistavad kaks välismaa neidu neile rohkem rõõmu, kui eeldada võiks.

Aeg-ajalt ühinevad lastekarjaga ka vanemad noormehed, kes araabia-keelse tekstiga meid kostitavad. Sain hiljuti teada, täpsemalt kogesin, et kohalikud noormehed jagavad lahkesti välismaa neidudega oma komplimente ja kiitusi, ent meie jaoks kõlavad need pigem kummaliselt. Näiteks kui tüdrukule viidatakse kui lambale, on tegu millegi pehme, sooja ja mõnusaga. Millegagi, mida tahaks kohe kaisutada. Ilmselt on hea, et meie araabia keele oskused piirduvad hetkel fraasidega „aitäh“ ja „kuidas sul läheb?“.

Jõudes kontorisse, kus meie esimene tund peaks toimuma, leiame eest mõningad kohalikud töötajad ja ühe vabatahtliku Taanist, kes samuti laagri meeskonda tööga panustab. Meid tervitatakse pigem leigelt, ent nagu ma hiljem kogesin, on see vaid Gaza laagri eripära.

Asume ootama.

Saabub kaks tüdrukutirtsu, nii 6-7 aastast, kes oma uudishimu välismaalaste osas

“Lapsed ise on Eesti mõistes pigem metsikud. Tubli tunni aja jooksul pidime nende omavahelisi tülisi lahendama ja neid üksteisest pigem eemal hoidma.”

just tagasi ei hoia. Esimese minuti jooksul kontrollitakse üle, kas mu tagi lukk ikka töötab, samuti mis mu taskutest leida võib ning millegi pärast pakub erilist huvi selja- koti küljetaskus olev plastikust veepudel. Tol hetkel sain aru, mida mõeldi, kui küsiti, kas mul on midagi selle vastu, kui mind katsutakse. Ju siis ei ole.

Lapsed ise on Eesti mõistes pigem metsikud. Tubli tunni aja jooksul pidime nende omavahelisi tülisi lahendama ja neid üksteisest pigem eemal hoidma. Nemad ei räägi inglise keelt ning ainuke, mida meiega oskame öelda, on halaz (aitab). Tülide käigus togiti üksteist rusikatega, tõugati ja nügiti ning soditi markeritega. Ent sama kiiresti kui tülid tekkisid, need ka lahenesid ning vahepealsesse aega jäi osa, kus joonistasime korda mööda loomi. Nii õppisime meie loomade araabiakeelseid nimetusi, nemad ingliskeelseid.

Veel enne, kui meie tund algas, vaatas üks tüdrukutest oma suurte ja pruunide silmadega mulle otsa, hõõrudes samal ajal sõrmi kokku, justkui hakkaks nipsu tegema. Ja kuigi ma proovisin teda ka selles õpetada, ei toonud see erilist edu, sest nagu selgub, hõõrutakse sõrmi, kui küsitakse raha. Ja sellised hetked lõikavad kui noaga.

Pärast tundi istusime Anaga maha. Ana on samuti vabatahtlik, kes projektis osaleb, kokku on meid üldse 18. Ilmselt oli mu näost näha, et kurnatus on suur ja segadus veel suurem. Ana proovis veel selgitada, et me ei saa midagi teha või ette võtta, et nende tüdrukute käitumist muuta. Nad lihtsalt on sellised ja et mitte miski ei aita, ükskõik, mis me ka ei teeks.

Hakkasin vastu vaidlema. Tundus, et ainuke, mida lapsed üldse ootasid, oli tähelepanu. Puhas tähelepanu ja rõõm, et keegi sinuga tegeleb ja keegi sinu jaoks aega võtab. Tahaks loota, et ka see pidev kaklemine tulenes puhtalt tähelepanu soovist. Ja tundub ainuõige ka reageerida käitumisele, mis ei ole vastuvõetav. Iseasi on muidugi see, et missugune reageering kõige paremini aitab, kui keelt ei räägi. On mõistetav, kuidas vaesus ja igasuguse tähelepanu puudumine on neid lapsi omal moel kujundanud, aga ehk annab seda veel muuta.

Pagulaslaagrite puhul ongi vist kõige suuremaks iseärasuseks meeletu vaesus. Vaesus kõige otsesemas mõttes vaatab sulle tänavalt vastu, ükskõik kuhu sa ka pilku ei pööraks.

Gaza laager

Gaza laager (tuntud ka kui Jerashi laager) pakub kodu enam kui 24 000 palestiinlasest pagulasele, kes on paigutatud 0,75 ruutkilomeetrisele alale. Kodudeks on 40 aastat tagasi ehitatud ajutised peavarjud. 2012. aastast leiab ka artikli, mille kohaselt teenis enamus Gaza laagri elanikest vähem kui 2 dollarit päevas. Veerand sealsest elanikkonnast aga vähem kui ühe dollari. Gaza laagri puhul on vaesus erakordselt suur juba ainuüksi seepärast, et sealsetel põgenikel puudub Jordaania kodakondsus. Kodakondsuse puudumine tähendab, et neil ei ole võimalik töötada avalikus sektoris. Kuigi erasektor jääb neile avatuks, on levinud, et põgenikest töölisi kasutatakse ära. Ja valikuvõimalusi pole just väga palju. Jordaania kodakondsuse omamine palestiina põgenikuna sõltub aga sellest, mis ajajärgul riiki siseneti. Ja praeguseks hetkeks puudub neil ka võimalus naasta kodumaale, kuna neil puudub luba sinna sisenemiseks.

Gaza laager loodi 1968.aastal, kui võeti vastu 11 500 põgenikku, kes põgenesid Gaza tsoonist Araabia-lisraeli sõja tulemusena 1967.aastal. Seega on Gaza laagris üles kasvanud juba mitu põlvkonda. Kokku moodustavad palestiinlastest põgenikud ligikaudu 60% Jordaania elanikkonnast.

Parimad lasteraamatud valitud

MTÜ Lastekaitse Liit eestvedamisel valisid lastekirjanduse eksperdid 2014. a ilmunud uudiskirjanduse hulgast juba kuuendat aastat välja parimad lasteraamatud.

Lasteraamatuid ilmub õnneks palju. Vanematel on raske eristada nende hulgast väärtkirjandust. Seepärast hakkas MTÜ Lastekaitse Liit 2009. a kevadel välja andma „Hea lasteraamatu“ märki, mis aitab lapsevanematel ja lastega töötaval spetsialistidel uudiskirjanduses orienteeruda.

Lugemisel on otsene seos keele, kultuuri-identiteedi ja elukoha rahvuslike väärtuste edasikandmisel ja säilimisel. Ka teiste kultuuride austamine ja mõistmine toimub suures osas lugemise kaudu. Seetõttu kogunevad ja hindavad lastekirjandusega igapäevaselt kokku puutuvad inimesed üle Eesti kord aastas lastele mõeldud uudiskirjandust. Ekspertide seas on Eesti Lastekirjanduse Keskus, Eesti Lugemisühing, Tallinna Ülikool ja lasteraamatukogude töötajad.

Triin Soone: „Lasteraamatuid ilmub meil rõõmustavalt palju. Et lugejad oskaksid sellest laiast valikust häid noppeid teha, on asjatundjate soovitusel alati tere- tulnud. „Hea lasteraamatu“ tiitel just seda eesmärki täidabki ning on suunaviidaks otseteele suurepärase lugemisvara juurde.“

Lastekaitse Liidu juhataja Martin Medari sõnul on hea lasteraamatu valimine traditsioon, mis on tõestanud oma vajadust kultuuri edasikandmise kindlustamisel. Medar sõnas: „Hea lasteraamatu tunnustuse eesmärk on laste lugemisele ja lugemusele, kui lapse arengu seisukohast olulisele tegevusele, positiivse maine loomine. See kindlustab, et meil on ka tulevikus lugevaid lapsi.“

Väiksematele:

Katri Kirkkopelto
"Molli"

Ulf Stark
Anna Höglund
"Vilista mulle, Johanna"

Ulf Nilsson
Eva Eriksson
"Maailma parim esineja"

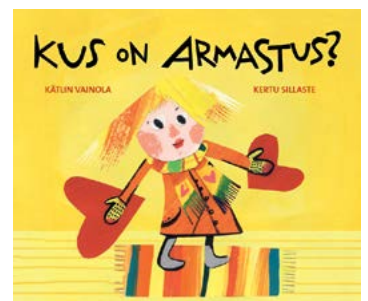
Markus Saksatamm
"Postiljon ja Kanad"

Marina Moskvina
"Mis juhtus krokodilliga?"

Aino Pervik
"Sinivant läheb lasteaeda"

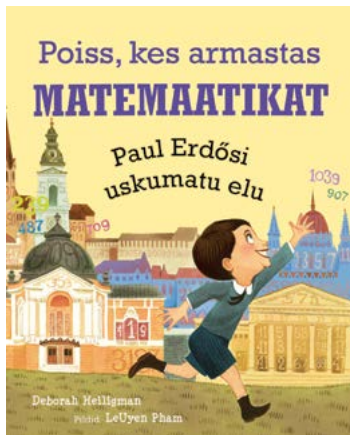

Kätlin Vainola
Kertu Sillaste
"Kus on armastus?"

Hea Raamat
www.lastekaitseliit.ee

Suurematele

Deborah Heiligman
"Poiss, kes armastas matemaatikad: Paul Erdösi uskumatu elu"

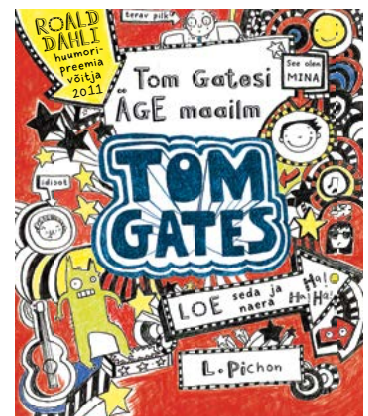
Kairi Look
"Lennujaama lutikad ei anna alla"

R. J. Palacio
"Ime"

HEA LASTERAAMAT ON:

- Kaunilt kujundatud
- Arendab kujutlusvõimet
- Inspireerib
- Äratab uudishimu
- Näitab, kui mitmekülgne on maailm
- Pakub lugemisel huvi ja innustab last edasi lugema
- Ei sea ealisi piiranguid, on huvitav nii lapsele kui vanemale

Liz Pichon
"Tom Gatesi äge maailm"

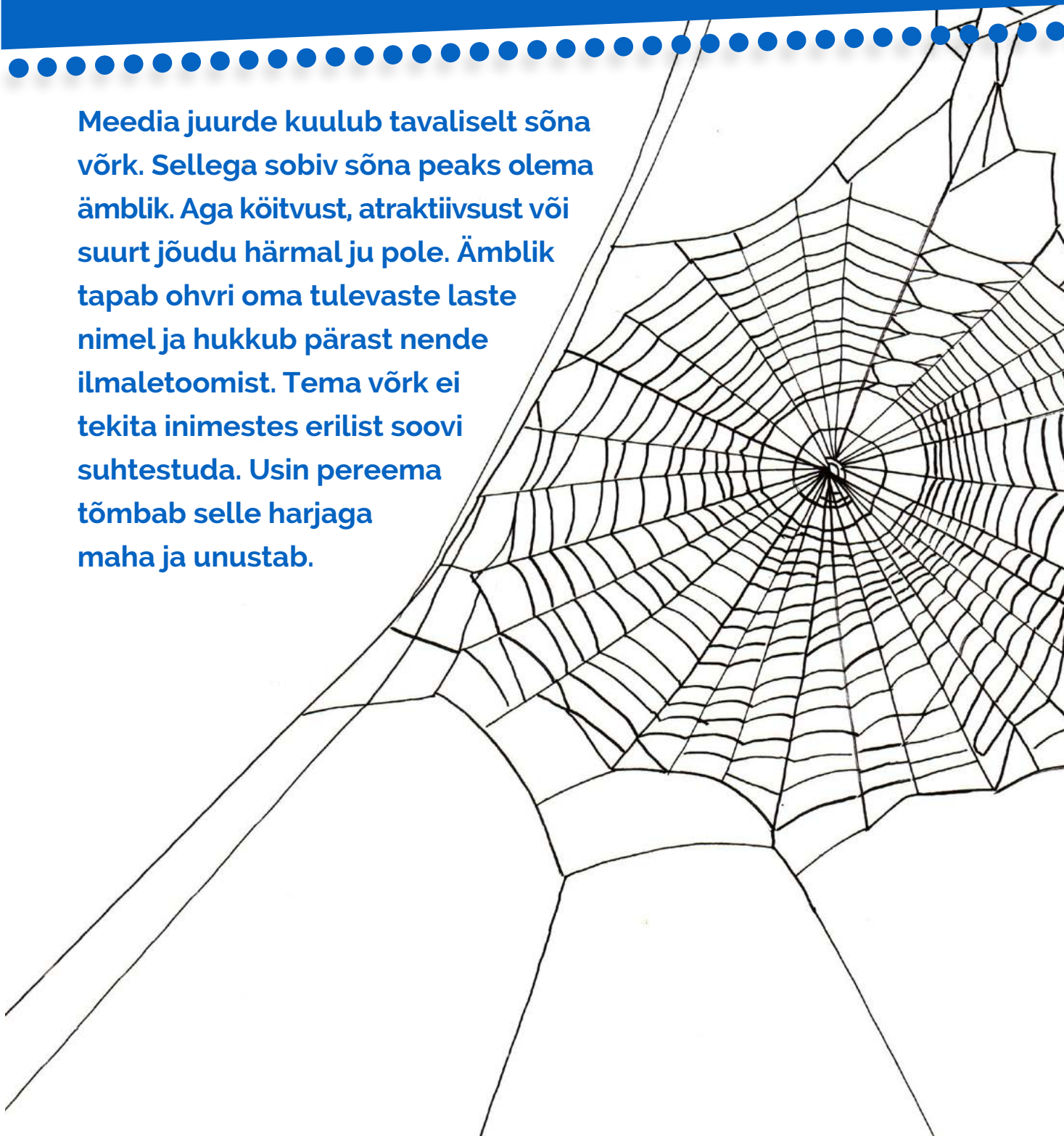
Rose Lagercrantz
"Minu õnnelik elu"

Meediamaod ja noored heraklesed

Loone Ots

MTÜ Lastekaitse Liit president

Meedia juurde kuulub tavaliselt sõna võrk. Sellega sobiv sõna peaks olema ämblik. Aga köitvust, atraktiivsust või suurt jõudu härmal ju pole. Ämblik tapab ohvri oma tulevaste laste nimel ja hukkub pärast nende ilmaletoomist. Tema võrk ei tekita inimestes erilist soovi suhtestuda. Usin pereema tõmbab selle harjaga maha ja unustab.

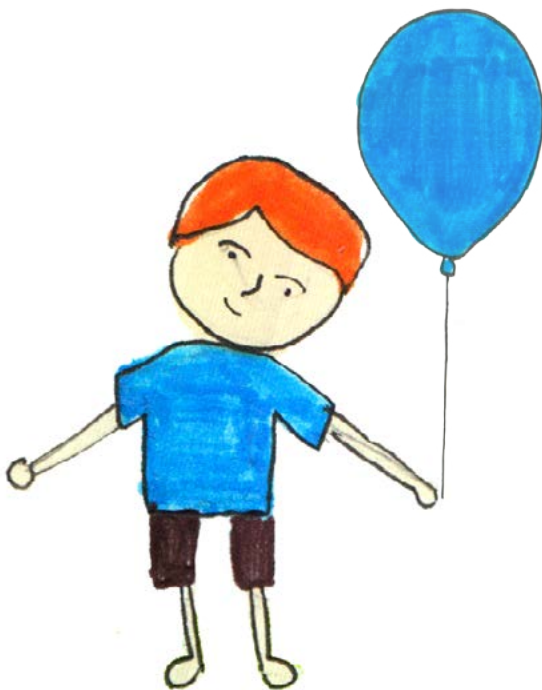

Madu sobib meedia kirjeldamiseks palju rohkem. Kohe meenub hea ja kurja tundmise puu ning selle ümber keerdunud paharet. Nagu igas suures asjas, on meedias nii head

kui ka kurja. Kasutajatel on vaba valik noppida keelatud vili või keerata kiusajale

selg. Muide – Kaug-Idas sümboliseerib madu tarkust, veetlust ja ilu. Daamile öeldes on see sõna kompliment, mitte solvang nagu meil. Madu on särav, siugleb läbi kitsagi praost ja vahetab aeg-ajalt kesta, muutes end iga kord taas kirkaks ja ligitõmbavaks. Madu on huvitav.

Pole sind meedias, pole sind olemas, ütleb infoajastu lipukiri. Selle põhjal peab ühiskond rõõmustama, et Eesti laps ja tema probleemid on nii trüki-, AV- kui muus meedias pidevalt pildil ning kajastatud. Laste kuritarvitamine, lapse probleemid lahutanud isa ja ema vahel, lastevastane vägivald, laste omavaheline vägivald, laste vägivald täiskasvanute vastu...

“Pole sind meedias, pole sind olemas, ütleb infoajastu lipukiri.”

Paha sõnum lihtsalt ronib üle uudiskünnise hõlpsamini kui hea. Teame, et Eesti laps on mitte ainult ettur suurte käes, vaid ka isesesev ning ülitubli: õpib, loob ja leiutab,

võidab prestiižseid rahvusvahelisi konkursse, asutab idufirmasid ja lahendab teadusprobleeme. Kõike seda näeme ja loeme

meedias ka, aga meelde jäävad kurjad asjad. Ja need, kes säärase lugudega seotud.

Tihti näivad uudislugude tegijad ning lapse probleemide uurijad kompavat piire, kui kaugemale võib perekonna eraelu ja/või lapse probleemide näitamisel minna, kui otse ja jubedalt julmust või vaesust näidata. Pekstud lapse nägu uduatakse tavaliselt siiski ära. Aga heitunud töötupered istuvad tühja toidulaua taga, lapsed vanemate vahel ja otse kaadri keskmes. Ühest küljest on hea neid suumida: vaatajal hakkab hale ja ta ulatab abikäe, kas või mõttes põialt pidades. Teisalt – kas on ikka kindel, et järgmisel päeval kooli minnes ei viska mõni kaaslane lapsele tema pere viletsust nina peale?

Kui lükata pendel vastassuunda, näeme meedias ka rikkaid, ilusaid, kuulsaid ja nende lapsi. Naeratades eksponeerivad nad end, mingit muret lapsele ei paista. Kuid see ei tähenda, et riske pole. Ärapanemise rõõm täiskasvanu hinges heiestub nende lasteski. Kadedus edukamate,

tuntumate, andekamate üle võib päädida rünnakuga koolis. Tihti juhtub ka nii, et eilne iidol osutub täna langenud inglisk, keda meedia agaralt risti naelutab. Laps näeb kodus isa muret ja loeb kollasest või vähem kollasest väljaandest tema kohta paljut, mis võib olla tõsi, kuid on pakendatud õelalt ja parastavalt. Lapsel on piinlik. Kooli minnes on veelgi piinlikum, sest kogu lugu on ju teistele seitsamast allikast teada. Stress, madal enesehinnang, tõrge pereringis suhelda on selle võimalikud tagajärjed. Meediamao mürk.

Prismat pöörates on ju laps iseenesest nii meedia objekt kui subjekt. Ta on lugeja, uurija ning kommentaaride kaudu ka sisulooja. Õppekavades kohustuslik meediakasvatus on hädavajalik. Kuidas õpiks laps muidu tegema teadlikke valikuid, mida lugeda, mida uskuda, millest eeskuju võtta ja mida kindlasti eirata? Ja mida ning kuidas sotsiaalmeedias öelda. Meedia on tähtis tegur lapse maailmapildi kujundamisel. Lugeses ja kogedes kirjutiste või klippide kiusu, õelust ja üksteise halvustamist täiskasvanute vahel saab laps signaali, et niisugune suhtlusviis on normaalne. Temagi valulävi madaldub, keelekasutus muutub irooniliseks, küünilisemaks ja tooremaks kui tema iga seda enne massimeedia võidukäiku eeldas. Lisaks mudeldab meedia liiga palju pilvelosse, mis päriselus enamasti auruks pihustuvad.

Tööl ja vaeval näib puuduvat meediaväärtus. Papagoi on ikka põnevam kui pühvel, mis

“Kui pere täiskasvanud suhtuvad teistesse heatahtlikult ja kinnitavad, et maailm ongi täis väga erinevaid inimesi, kasvab laps samas vaimus.”

“Prismat pöörates on ju laps iseenesest nii meedia objekt kui subjekt. Ta on lugeja, uurija ning kommentaaride kaudu ka sisulooja.”

siis, et inimesele on ikkeloomast rohkem kasu. Ka kena keskmine ei sobi meedia hiilgavasse ringi. Lapsele pannakse pähe kärbes, et ta peab olema tippmodell või **“Mistahes teave on hea, sest õpetab vähemalt tegema valikuid ja arendab oskusi mõelda skaalal hea–halb.”** superstaar, popikoon või vähemalt tõi-elusõu sangar. Ta võib hakata piinlema oma ebatäiuslikkuse tõttu: mitte nii ilus, mitte nii väle, mitte nii musikaalne. Ta võib hakata uskuma, et parem on püüda kerget raha, täites jaburaid käske järjekordses suure preemiaga telemängus, kui näha vaeva ja teenida seesama summa kaheteistkümne kuu jooksul, viis päeva nädalas ja kaheksa tundi järjest. Halvemal juhul võib ta nõuda nagu Inimsööja Elloška Ilfi ja Petrovi surematus satiiris „Kaksteist tooli“ – olgu olla rõivad ja reisid nagu miljonär Vanderbildti lapsel. Kokkuvõttes võib temast kasvada ühepäevaliblikas – või anonüümsusega kaitstud kommentaaride kuningas Suur Ärapanija.

Võib, aga ei pea. Kodul on siin suurem osa kui kooliõpetajal, kelle teoreetiliselt õige jutt peab mahtuma 45 minutisse. Kui isa ja ema ei lase end ulmamaailmal ära nõiduda, oskab ka laps meediamullil ja elul vahet teha. Kui pere täiskasvanud suhtuvad teistesse heatahtlikult ja kinnitavad, et maailm ongi täis väga erinevaid inimesi, kasvab laps samas vaimus.

Kreeka mütoloogias saatis vaenulik jumalanna Hera preester Laokooni perre

maod, kes kultuseteenri koos poegadega õnneks võtsid. Aga jumalikku verd Herakles haaras samad elukad naeratades

pihku ja kägistas ära. Teine pooljumal, suur arst Askleipos pani mao endale ravimi jaoks mürki sülitama – kuulekalt ja oma tahte järgi. Aga nooruke Hermes, tark jumal,

võttis kahe maoga kepi kätte ja läks maailma vallutama. Pole mõtet meediat demoniseerida, kuid ka mitte alahinnata. Meediat tuleb kasutada. Heal otstarbel ja üldiseks hüveks.

„Kriitilist meelt ja sõbralikkust!“ tahaks soovida igale perele. Ja kinnitada, et telekat vaadata või klantsajakirja lehitseada ei ole patt ega vaimulaiskus. Mistahes teave on hea, sest õpetab vähemalt tegema valikuid ja arendab oskusi mõelda skaalal hea–halb. Lihtsalt mõelgem, kuidas teavet/meediat valitseada. Valida sealt hea ja jätta halb iseenda mürgi sisse lämbuma. Olla väarikas ja hinnata teiste väarikust nii meedias kui elus, nii suurte kui väikeste puhul.

LISAINFO

www.lastekaitseliit.ee

ajakiri.lastekaitseliit.ee

lapsehaal.lastekaitseliit.ee

www.targaltinternetis.ee

www.kiusamisestvabaks.ee

konventsioon25.lastekaitseliit.ee

UURI KA LASTEKAITSE LIIDU LASTELAAGRITE KOHTA

www.lastelaagrid.eu

Lastekaitse Liit
Estonian Union for Child Welfare

LAPSE
HÄÄL

Targalt internetis

**Anna meile tagasidet ja soovita teemasid,
mida võiksime järgmistes numbrates kajastada.**

ajakiri@lastekaitseliit.ee

